

Proved

MÁRIE
ANTOINETTE

JULIET GREY

SPOVEĎ
Márie Antoinetty

A decorative floral wreath with intricate scrollwork and leaf patterns, rendered in a light grey color, framing the title text.

SPOVEĎ
Márie Antoinetty

JULIET GREY

Z angličtiny preložila Beáta Mihalkovičová

slovar

Copyright © Leslie Carroll 2013
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2017
Translation © Beáta Mihalkovičová 2017

ISBN 978-80-556-2455-6

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami, ani elektronickými, ani mechanickými a ani vo forme fotokópií, nahrávok, ani prostredníctvom súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Môjmu manželovi Scottovi za to, že vďaka nemu je všetko možné.

Až utrpenie prinúti človeka uvedomiť si, kým je.

Mária Antoinetta grófovi de Mercy-Argenteau

Potomstvo by nemalo prikladať váhu vymysleným historikám, čo o nejakom princovi počas jeho života zo zlomyseľnosti alebo z čirej záľuby v klebetách rozširujú neprajníci, ktorým zavádzaná verejnosť uverí a ktoré si o pár rokov neskôr osvoja aj historici, aby oklamali sami seba i budúce generácie.

Voltaire*

* Smútočná reč, *Éloge funèbre*, napísaná počas vlády Ludovíta XV.

I

Zbohom, veľkoleposť!

❧ 5. OKTÓBER 1789 ❧

„Kráľovnú dostaneme živú alebo mŕtvu!“

Louison zachrípla. Nečudo. Vykrikuje tú vetu už celé hodiny. No v daždi, ktorý jej šľahá líca a zmáča jej jedinú peknú sukňu, teraz už od blata poriadne ťažkú, pochoduje po nevydláždenej ceste z centra Paríža do paláca Versailles a ostré pichanie v hrdle ani necíti.

„Ja chcem stehno!“ vrieska *poissarde** za ňou, väčšia a zavalitejšia než ona, a pritom máva sekerou a zásteru už má celú od krvi.

Hlboký hlas zvolá:

„Zviažem jej vnútornosti ako kokardu!“

Louison sa otočí. Čaká, že uvidí ďalšiu predavačku rýb alebo jednu z prostitútok z Palais Royal, ktoré sa pridali k ich surovému pochodu, v tej chvíli zahŕňajúcemu už šesťtisíc ľudí. Pohľadom najprv zachytí ohryzok na krku a potom slabý náznak strniska na lícach svojej spoločníčky. Konečne pochopí, prečo je tá *poissarde* aj po toľkých míľach schopná oháňať sa kopijou, akoby to bola obyčajná palica.

„*Pardon, monsieur*,“ povie a chytí ho za lakeť. „*Votre perruque*... máte nakrivo parochňu.“

Muž si zarazene napraví odporné umelé vlasy. Vyzerajú, akoby sa ich ešte nikdy nedotkol hrebeň. Mohli by slúžiť ako predloha pri tvorbe so-

* Predavačka na trhu.

chy Medúzy. Nech už je ten človek v prestrojení ktokoľvek, vyzerá presne rovnako ako hocikto iný z tej špinavej armády, čo tiahne na Versailles.

Chytí Louison za zápästie, čím ju prekvapí, a priloží si prst na pery. „Je nás tu veľa,“ vraví.

Hovorí kultivovane ako vzdelaný muž.

„Ja chcem srdce tej rakúskej suky!“ vrieska nejaká žena v strede davu a v hlase jej počuť, že sa potúžila alkoholom. Dvadsať kilometrov s prázdny m bruchom v studenom neutíchajúcom daždi si vyžaduje statočnosť, mnohí z tej zberby sa pristavili v každej krčme po ceste. Zástery a drevačky už majú oblepené hrubou vrstvou blata a vyzerajú ako prasce. Červeň na ich lícach a nosoch svedčí o tom, že im vnútro rovnako pláva v pálenke, ako sa ich duša utápa nenávisťou.

Až teraz, keď Louison odhalila vlka v košari, poobzerá sa okolo seba, kto vlastne tvorí tú nezvyčajnú armádu občanov. Užasne, koľko tam vidí žien s módnou napudrovanými vlasmi a celé v bielych šatách v tom istom štýle, aké kráľovná nosila v časoch, keď sa ona ešte len mala stať ženou. Ako dievča snívajúca o tom, že si oblečie také ľahučké splývavé šaty a zúčastní sa na *fêtes champêtres** na sviežich trávnikoch vo Versailles. Tieto ženy, čo po celú cestu veselo spievajú, napriek dažďu, napriek blatu, čo mení ich nádherné róby na premočené handry, nie sú predavačky z trhu. Tie sa podľa Louison veselili v paláci.

Bubeníci v predvoji znovu zabubnujú, tentoraz ešte naliehavejším a energickejším rytmom, nie je to to pomalé a vytrvalé tempo, čo ich sprevádzalo na šesťhodinovom pochode.

„Istotne sa blížime k mestu,“ zvolá ktosi.

Len čo sa tá správa prederie až na koniec davu, tisícky zbraní, ktoré sa zrodili ako roľnícke nástroje – vidly, kosy a krompáče – vyletia do vzduchu. Pred bubeníkmi naraz zadunia štyri kanóny, v skorom jesennom vzduchu sa ozve dutý výbuch delových nábojov. Vzápätí ako ozvena zaznejú výstrely z tuctov muškiet.

„Už vidím bránu!“ ktosi spredu zakričí a Louison mimovoľne strasie. Stvrdnutou dlaňou ešte pevnejšie zovrie rúčku na svojom dláte, nástroji svojho remesla.

* Záhradné slávnosti.

„Bojím sa,“ potichu povie mužovi, pochodujúcom vedľa nej. Skôr vonia cibetkou a korením, než by páchol od potu, kuracia krv a rybie vnútornosti na jeho mušelinovej zástere vyzerajú tak umelo, že tam môžu byť aj namaľované. Vypĺznutú parochňu už má na mieste a pripevnenú trojčipou červenou čiapkou, klobúkom slobody, ako ju nazvali, a tú mu založila akási opitá predavačka, ktorá ho považovala za jednu z vlastných radov.

„Spomeňte si na tú Gorgónu a nemáte sa čoho báť,“ povzbudí ju.

Mladá sochárka sa nahlas pozastaví nad tým, či nie je v tej chvíli jej najväčším nepriateľom hlad, no jej spoločník ju rýchlo upozorní, že jej prázdne brucho má jediný dôvod. Louison si otrasie mokré sukne a zhlboka sa nadýchne. Posilní ju to natoľko, že zo seba znovu vydá bojový pokrik:

„Dostaneme kráľovnú, *živú alebo mŕtvu!*“

Vybrala som sa v daždi na prechádzku. Husté mrholenie vyvoláva v človeku pocit tečúcich sĺz. V palácových záhradách dnes nie sú návštevníci a tá prázdnota vtláča rozľahlým sadom tajuplnú atmosféru. Kráčam, kam ma nohy nesú. V myslí počujem violončelo hrať nokturno. Pri vstupe do záhrad Trianonu ma nikto nesprevádza a nechráni žiadny telesný strážca. Lístie na chodníku sa priliepa do blata a mokré zlatisto žiari, jemný dážď ho pritláča ešte hlbšie.

Chytím si sukne a škriabem sa po kamennej ceste, čo vedie do umelej jaskyne, zlákaná žblnkotom vody narážajúcej do papradou pokrytého brala. A tam klesnem na tvrdú zem a niekoľko minút hľadím do vody, skryjem si ruky do sivých hodvábných šiat, aby som si ich vo vreckách zohriala. Prstami zovriem ockove vreckové hodiny a vychutnám v dlani ich váhu. Tieto hodinky na tenkej retiazke sú to jediné, čo mi po Františkovi Lotrinskom zostalo, jediný majetok, ktorý mi dovolili preniesť cez hranice, keď som navždy opúšťala Rakúsko a stala sa francúzskou dauphine. Vyberiem ich z vrecka a pozriem sa, koľko je hodín: dve hodiny, deväť minút. Po nebi letí bridlicovo sfarbený mrak. V slnečných časoch som presne na tomto mieste sedávala s grófom von Fersen. Rozprávali sme sa o všetkom a všeličom, uľavili svojmu srdcu. Minulý týždeň mi prišiel povedať, že si našiel dom v mestečku Versailles, aby mi bol každý deň nablízku. Neviem si predstaviť, čo by som si bez neho počala. Život sa v posledných mesiacoch stal dosť neznesiteľným. Postretlo ma priveľa rozlúčok: *mon*

*cher coeur** Gabrielle de Polignac div že nevykázali z Francúzska. V júli, keď Parížania zaútočili na Bastilu, volali po jej krvi. Čo mohol môj manžel robiť iné, než poradiť jej rodine, aby ušla? A tiež gróf d'Artois s rodinou. Plakala som za Gabrielle, ale sotva som si uvedomila, čo muselo môjho manžela stáť, keď musel svojho najmladšieho brata, ktorého obyvateľstvo neznášalo, poslať do exilu, aby zmiernil krvilačnosť davu. Môj drahý abbé Vermond, ktorý sa o mňa staral od detstva a sprevádzal ma sem z Viedne, chodieval mi čítať a pätnásť rokov mi bol dôverníkom. Aj on si musel rýchlo zbraň, čo mu patrilo, a uprostred júla nasadol na jeden z kočov, mieriacich na hranice.

Na Versailles sadla jeseň, kvôli revolúcii. Spoločníci mojej minulosti, ako Gabrielle a Vermond, sa z moci exilu stali jej obeťou. Väčšina členov môjho trianonského *cercle*** medzi nimi kňažná de Lamballe, ušla na svoje majetky. Zelené a svetlomodré dni zosiveli a zhnedli. Hľadím do vodopádu a vidím v ňom tvár neviniatka, ktoré nám vzal Boh tesne predtým, než sa kríza začala. Jemné hnedé vlasy sa prvému dauphinovi Ľudovítovi Jozefovi kučeria okolo pliec, hlboké oči má ešte vždy modré a veľké. V hučiacej vode počujem jeho hlas, povzbudivú prosbu: *Sois courageuse****. *Nezúfaj, maman.*

„*Je te promets, mon petit.* Sľubujem,“ zašepkám.

Napokon v kostiach pocítim vlhkosť a začudujem sa, ako dlho tam už sedím. Znovu sa pozriem na ockove hodinky a zrazu začujem z diaľky: „Haló!“ Obzriem sa za hlasom. Beží ku mne jedno z palácových pážat, vysoký chlapec v kráľovskej modrej livreji.

„*Votre Majesté!*“ zúfalo ukazuje na zámok a mestečko za ním. „Láska-vo sa hneď musíte vrátiť do paláca. Tisícky žien pochodujú na Versailles, celú cestu z Paríža. Ľudia vravia, že sú ozbrojení!“

Moja prvá myšlienka patrí Ľudovítovi a deťom.

„Kde je jeho veličenstvo?“

„Ešte vždy na poľovačke v Meudone, *Majesté*,“ odvetí bez dychu. „Poslali za ním niekoľko poslov, aby ho priviedli späť. Prosím, musíte ísť, hneď!“

* Moje drahé srdce.

** Krúžku.

*** Odvahu! Buď statočná!

Vyzerá, akoby mal plač na krajíčku. Nemôže mať viac než dvanásť rokov, bez ohľadu na to, aký je vysoký. Pýtam sa ho, kto ho za mnou poslal, a podávam mu ruku.

„*Monsieur* minister vojny, gróf de La Tour du Pin. Veľmi ho to rozrušilo, *Majesté*.“

Kým kráčame späť k zámku, pokúšam sa chlapca upokojiť, pýtam sa ho, ako sa volá a čo jeho rodina. Od brány Malého Trianonu je to do paláca čosi viac než míľa a spolu s Danielom sa musím vrátiť pešo. Tak sa ponáhlal, aby ma našiel, že mu nezišlo na um, aby v mojom mene požiadal o koč.

Vchádzam priam do centra chaosu. Odkedy do Versailles dorazila tá poplašná správa, s každou hodinou sa štátne apartmány čoraz väčšími zaplňali ľuďmi. Pri tolkej tlačnici by si človek pomyslel, že v zrkadlovej sále sa práve začína bál. Oeuil de Boeuf je preplnené ministrami a dvoranmi, vyslovujúcimi rovnaký počet názorov, ako sa tam nachádza duší.

„*Messieurs*, nemôžeme prijať žiadne rozhodnutie, kým sa jeho veličenstvo nevráti z Meudonu,“ vravím im. Zatiaľ čo sa všetci okolo mňa poddávajú nervozite, ja sa cítim zvláštne pokojná. „Nedá sa robiť nič iné, len vyčkávať,“ oznamujem ministrom.

Bývalý minister financií Jacques Necker, ktorý dostal výpoveď v júli po tom, čo nesúhlasil s kráľovým názorom, ako zaobchádzať so vzbúrencami, sa podľa všetkého vrátil iba preto, aby sa hašteril s grófom Saint-Priest, ktorého prepustili v tom istom závane slobodomyselnosti. Gróf de La Tour du Pin zvýši hlas, aby ich oboch prekričal.

Stovky dvoranov, čo po júlovom uvoľnení zostali vo Versailles, prepadla panika. A predsa aj vo chvíli, keď im hodvábné obleky holubičej a lososovej farby poškvrnili strach, ovláda ich patologická zvedavosť. Náhlia sa k obločným rebrám Herkulovho salóna v nádeji, že zazrú tú zberbu, keď sa priblíži.

Čo najpôvabnejšie sa sťahujem do svojich súkromných apartmánov, aby som sa ukryla pred paľbou, čo vládne v štátnych miestnostiach.

„Skontrolujte, či máme dosť dreva na kúrenie,“ hovorím madam Campanovej.

Venuje mi pohľad, ktorý prezrádza, že ma okamžite pochopila. Položí knihu na malý mramorový stolík a pristúpi ku mne k vyrezávanému sekretáru. Z vrecka vyberám zväzok kľúčov a odomykám zámku. Svrone odtiaľ vytiahneme štyri ťažké truhlice a preniesieme ich ku kozubu.

„Všetko, čo v nich je, spálte, Henriette,“ prikazujem pokojne.

Dym stúpa do komína a moje spomienky sa menia na popol. Zatiaľ čo jasný plameň pohlcuje roky mojej drahocennej korešpondencie s matkou a bratmi, sadám si k stolíku a píšem posledný list milovanej vojvodkyni vo vyhnanstve.

Namočím si pero a píšem plynule, dokonca rytmicky, hoci sa moje ruky od čias, keď som bola dieťa a musela strpieť nekonečné opravy zho-vievavej guvernanky, veľmi nepolepšili. V hlave mi znejú slová, ktoré mi dnes popoludní vo vodopáde povedal obraz môjho syna, oznamujem Gabrielle de Polignac, v akej situácii sme sa ocitli, a dodávam: *Môžete si však byť istá, že mi nepriazeň osudu neubrala ani sily, ani odvahy. O tie nikdy neprídem. Starosti ma naučia rozvážnosti, a práve v takýchto okamihoch človek spozná ľudí a konečne rozozná rozdiel medzi tými, ktorí len predstierajú náklonnosť, a tými, ktorí mu sú skutočne oddaní.*

Iba Boh vie, či a kedy tento list dostane.

Vraciam sa do Oeil de Boeuf, kde už gróf de La Tour du Pin trvá na tom, že najlepšie bude, ak vyšleme regiment flámskych žoldnierov, aby odrezali cestu z Paríža.

„Načo to bude dobré?“ pýta sa Necker, ktorého až príliš často obviňovali z toho, že stojí na strane ľudu. „Stavidlá sú už predsa otvorené a tisíce nahnevaných občanov už pochodujú celé hodiny?“

Znovu pripomínam grófovi, že v neprítomnosti kráľa nemôžu sami prebrať iniciatívu. De La Tour de Pin na mňa pozrie a sánka sa mu trasie od snahy potlačiť zlosť.

„A tak tu budeme stáť so založenými rukami ako bezradné baby? *Sacré Dieu!** To sa hneď môžeme zoradiť ako vodné vtáky a čakať, kým nás poľovník jedného po druhom nepostrieľa mušketau! Preboha!“ Rukou cez veľký salón rozhodil smerom k zrkadlovej sále, v ktorej sa mnohonásobne odrážali vystrašené tváre francúzskej šľachty. „Každý z tamých pávov má na ozdabu pripnutý meč, ktoré im rovnako dobre mohol porozdávať váš správca zábavy. Sú to len drahokamami vykladané divadelné rekvizity, som si istý, že nie sú ani také ostré ako nôž na natieranie masla. A odvážim sa tvrdiť, že aj medzi tými, čo už v živote videli skutočný boj, si len zopár pa-

* Panebože!

mätá, ako sa narába so zbraňou. Keby sme sa mali stavať, *Majesté*, radšej by som svoje peniaze stavil na rozzúrenú parížsku predavačku rýb než na markíza de Noirmoutiers alebo niekoho jemu podobného.“

Hoci gróf nemá v Ľudovítovej neprítomnosti právomoc vyslať ten pluk, predsa len môže podniknúť kroky na to, aby nás chránil za múrmi paláca. Prikazuje, aby zatvorili bránu vedúcu do ministerského dvora. Už to samo osebe znamená významný čin: ešte nikdy nebol Château de Versailles zatvorený pred verejnosťou. Mimoriadne pohotovo vysliela oddiel gardistov, aby zatvorili ťažké dvere, oddeľujúce štátne apartmány od ostatných priestorov. Krídla toho portálu sa nespojili od čias kráľa Slnko.

„Zabarikádujte vstupy do všetkých chodieb!“ kričí, kým členovia kráľovskej stráže krčia plecami a pýtajú sa: „Čím?“

Netrvá dlho a naša oparochňovaná garda v modrých kabátoch s bielymi výložkami začne hromadiť pozlátený a brokátový nábytok. Zatiaľ čo sa kreslá nestabilne vykladajú na stoly a ťažké príborníky sa presúvajú z miesta na miesto, aby zablokovali prechody cez dvere, gróf de La Tour de Pin hromzí:

„Nedovoľíme im, aby nás tu zajali a možno aj zmasakrovali bez toho, aby sme sa bránili!“ Uprostred masy modrých uniforiem, prenášajúcich nábytok sem a tam, vyniká vysoká postava v zelenom kabáte so svetlohnedými zľahka napudrovanými vlasmi.

„Axel,“ vydýchnem sama pre seba v úžase, že som až doteraz nevedela, že je tu. Nemôžem ho pozdraviť bez toho, aby som na to nepritiahla pozornosť. Ale keďže sa už tak dobre poznáme, je pre mňa fakt, že je jediným dvoranom, a pritom nie je Francúz, ktorý ochotne pomáha vojakom ochrániť nás, ukážkou hlbokých citov, čo ho viažu nielen ku mne, ale aj k Ľudovítovi. Modlím sa, aby sa otočil a zachytila som jeho pohľad a dala mu očami najavo, čo cítim v srdci, no Axel sa sústreďí na svoju rolu. Upevňuje kreslo s brokátovým čalúnením farby mora na intarzovaný príborník, ktorý už stojí na stole, a prikazuje trojici gardistov, aby mu pomohli tú hromadu odtisnúť k zatvoreným dverám.

Robí mi starosti, že deti Francúzska ten rozruch vystraší, ponáhľam sa teda do svojej pracovne, prekrážnem do svojich súkromných izieb cez dvere, šikovne skryté v damaskovej tapete. Nájdem štvorročného dauphina Ľudovíta Karola šťastne rozvaleného na koberci v spoločnej hre so staršou ses-

trou, Madame Royale, a pod úzkostlivým dozorom ich novej guvernanky markízy de Tourzel. Môj syn jej dal prezývku madam Prísna.

Len čo vojdem do izby, Louise de Tourzel vstane.

„Mama!“ dauphin sa na mňa pozrie, vystrúha grimasu a v ruke zovrie žltú drevenú loptičku. Mušelínka sa mračí, a keď som už v izbe, demonštratívne sa obráti bratovi chrbtom. Moja dcéra už bude mať jedenásť a jasne dáva najavo, že už by sa radšej s malým chlapcom nespoľčovala.

Markíza zachytí v mojich očiach starosti a podíde ku mne. Chytím ju za ruky a pritiahnem si ju bližšie, aby som jej mohla pošepkať:

„Nikto nevie, čo sa môže stať, ale deti by mali nerušené pokračovať v svojom každodennom programe, kým, pravdaže...“

Ozve sa škriabanie na dvere. Madam Campanová ich otvorí a vpustí dnu sluhu, ktorý sa bez dychu zastaví na prahu. Jedným okom obozretne zaletí k deťom a potom pošepky naliehavo vraví:

„*Votre Majesté*, kráľ sa vrátil!“

Oboma rukami objímam svojho syna a dcéru a pritisnem im pery na sladké čielka. Campanová a Tourzelová sa mi uklonia, ja sa poberám k dverám a priložím si prst na ústa, aby som im pripomenula, že deti netreba zbytočne znepokojovať. No rada by som vedela, ako dlho sa mi podarí chrániť ich pred tým, čo nás ohrozuje vonku.

Prekĺžnem cez štátne miestnosti, vojdem do Marsovhovho salóna a zbadám Ľudovíta, ešte vždy s vysokým klobúkom na hlave a oblečeného v loveckom obleku z olivovozeleného zamatu, celom zablatenom. Ministri sa vinú okolo neho ako farbistý lišajník po kamennom múre. Rozoznám napudrovanú hlavu a zlovestne zamračené tmavé obočie najhlasnejšieho rečníka Jacquesa Neckera, ktorý sa zo všetkých síl snaží prekričať ostatné zvýšené hlasy. Komnata, kde sa táto porada koná, práve vzdáva poctu bohu, po ktorom je pomenovaná: premenila sa na vojnový stan.

„*Musíte* zostať tu, Sire,“ Necker prenikavo hľadá na grófa de Saint-Priest, štátneho správcu kráľovskej domácnosti. „Predstavte si, ako to prijme tá zberba, keď utečiete!“ nalieha.

O čom hovorili, kým som tu nebola?

„Ja som nenavrhol, aby sa jeho veličenstvo vzdalo trónu,“ odvrkne Saint-Priest rozpálené. „Len som povedal, aby sme kráľovnú a deti Francúzska dali pre ich bezpečnosť so sprievodom odviezť do Rambouillet.“

Keby ste ma počúvali, vedeli by ste, že som navrhol, aby *kráľ* vyšiel so svojou strážou osemsto mužov a s oddielom s dvoma stovkami vojakov zo Chasseurs des Évêchés pochodujúcim Parížanom oproti. Sila tisícov mužov je konfrontácia, páni, nie ústup!“

Nebola by to dlhá cesta na Île de France, Rambouillet nie je ďaleko. A predsa som sa tej cesty bála. Ľudovít kúpil tamojší zámok, pôvodne stredovekú pevnosť, pred šiestimi rokmi pre jeho polohu na okraji bohatého lesa plného zveri. Tam by som, aspoň zatiaľ, bola aj s deťmi v bezpečí.

Gróf de La Tour du Pin so Saint-Priestom očividne súhlasí, no keďže je ministrom vojny, vidí dopredu, akoby išlo len o obrovskú šachovú partiu.

„Máme však správy, že v tom dave pochoduje šesťtisíc ľudí. Ak sa nechá tisíc mužov prečísliť, máte len dve možnosti: prekvapiť ich a zaútočiť na nich, a mať v zálohe druhú možnosť, ak tá prvá zlyhá.“

„Nevydám rozkaz prelievať krv Francúzov, najmä na môj účet,“ povedal Ľudovít priamo. „A okrem toho mi tvrdíte, že tentoraz ide o rozehnané ženy. V žiadnom prípade nevydám rozkaz na strelbu do žien!“

Minister vojny sklonil hlavu.

„S vašim dovoľením, *Majesté*, toto sú veľmi rozzúrené ženy. Takže, ak sa nejakou šťastnou náhodou tie vzbúrenkyne neobrátia na spiatočnú cestu ani nedostanú rozum, aj s dobrou strážou budete mať dostatok času utiahnuť sa do Rambouillet. Odtiaľ sa môžete aj s rodinou presunúť do Normandie, aby ste zväčšili vzdialenosť medzi sebou a nepokojmi.“

Ukradomky zaletím pohľadom na portrét Ľudovíta Pätnásteho a svojej nebohej matky, cisárovnjej Márie Terézie Rakúskej, ktoré visia na protihľej stene obrovského salóna a zízajú na seba cez more krvavočerveného damasku. Čo by v tejto chvíli urobili oni: Ľudovít, panovník, by nervózne pobehoval a nechal to na niekoho iného, a moja autokratická maman, vždy taká sebaistá a vo všetkom rozhodná.

„Nechcem nikoho skompromitovať,“ trvá na svojom Ľudovít. Má na mysli našu bezpečnosť, protichodné rady svojich ministrov či dobrú vôľu svojho ľudu? Vôkol štátnych miestností si medzi sebou hundrú stovky dvoranov. Markízy a vojvodkyne sa skrývajú za svoje dokorán roztvorené slonovinové vejáre, ktorými sa nervózne ovievajú. Nikto sa neodváža ma oslovíť.

Zrazu ponad škriepiacich sa ministrov zaznie Ľudovítov hlas:

„*Messieurs*, neprijmem žiadne rozhodnutie, ak s ním nebude jej veličenstvo súhlasiť.“

Marsov salón náhle stíchne, hluk sa v okamihu premení na šepot. Všetky hlavy sa obrátia ku mne.

V tej chvíli myslím na jedinú vec. Pozriem smerom k manželovi, oči sa nám stretnú, hoci ma pri svojej krátkozrakosti bezpochyby vidí len ako rozmazanú striebornosivú škvrnu.

„Neželám si, aby kráľ podstúpil nebezpečenstvo, na ktorom by som sa nemala zúčastniť,“ vravím.

„Takže nateraz zostávame,“ hovorí Ľudovít definitívne. „A zostávame spolu.“

Gróf de La Tour du Pin podráždene vykrikuje.

Čas neúprosne beží a mramorové a pozlátané hodiny v každej miestnosti ho odpočítavajú a odbíjajú. O piatej dostávame správu, že dav, povzbudený pálenkou, sa zastavil pri Národnom zhromaždení, orgáne, ktorý vytvoril tretí stav v júni tohto roku. Nazývajú sa ľudovou vládou, no zatiaľ kážu len nenávisť a neznášanlivosť a neželajú si nič iné, len krv. Ani jediný z nich netuší, ako sa vládne, nikto z nich nepredložil prijateľné riešenie zlej ekonomickej situácie, a predseda neznášajú monarchiu a vinia ju a nás z každého nešťastia.

Prichádzajú zvesti, že sa tá zberba pokúša so zhromaždením stretnúť. Očividne nás nesprávne informovali. Nachádzajú sa v nej totiž i muži vrátane profesora anatómie parížskej univerzity doktora Guillotina. Niektorí z pochodujúcich majú volebné právo a nepatria medzi chudobu. Nieкто ich zviedol, aby sa k tejto rebélii pridali, každý krok predavačky rýb v drevákoch sprevádza intelektuál v topánkach s prackou.

„Čo ešte chcú?“ pýtal sa Ľudovít posla z Národného zhromaždenia. „Už majú slobodu tlače. Cirkev sa musela zriecť výnosných rent a dôchodkov. Zrušili sme výsady šľachty a to všetko za posledné tri mesiace. A teraz tento krik pre ‚ľudské práva‘. Čo teda ešte chcú?“ opakuje zmätene.

Je to nepochopiteľné. Zmeny sa priam valia jedna za druhou. A predseda, pre týchto rebelov sa svet nemení dostatočne rýchlo.

„Sú hladní, vaše veličenstvo,“ odvetí posol. „Sú presvedčení, že v zhromaždení sú nepriatelia ľudu, ktorí sú za hlad zodpovední. Tvrdia, že zlí ľudia podplácajú mlynárov, aby nemleli múku. Keď sa predseda zhromaž-

denia spýtal, aby tých ľudí menovali, odpovedali, že medzi nich patrí aj parížsky arcibiskup. Nato poslanec za Arras monsieur Robespierre, vyzval ženy, aby vyliezli na lavice a krikom sa dožadovali chleba. “ Posol zaletel zúfalým pohľadom ku mne. „Pre kráľovnú to nevyzerá dobre, Sire. Jedna z predavačiek vytiahla zo špinavej zástery kusisko čierneho chleba a všetkým oznámila...” odmlčí sa a zhlboka sa nadýchne.

„*Continuez, s'il vous plaît, monsieur,*“* vravím jemne.

Očami znepokojene blúdi po izbe.

„Povedala, že prinúti *l'Autrichienne*, aby ho zhlbla, predtým než jej vykrúti krk.“

Miestnosť znovu zmlkne, no len na okamih. Potom opäť vypukne pobúrenie a všetci dvorania začnú urazene prskať a každý minister sa pokúša vyjadriť svoj názor čo možno najhlasnejšie. No vzápätí ich znovu preruší krik pri bráne.

Vonku už padá súmrak a nebo sa zaťahuje hustou hmlou. Člen kráľovskej stráže nám oznamuje, že na železné zábrany tlačia stovky, ak nie tisícky žien a dožadujú sa vstupu. Bez ohľadu na ich výkriky viem, že v skutočnosti bažia len po mojej krvi. Bola by som blázon, keby som sa ich nebála.

„Nemôžem ich ignorovať,“ trvá na svojom Ľudovít. „Kráľ je otcom svojho ľudu, ba aj vzbúrenci sú moje deti. Ak ide naozaj len o rozzúrené predavačky z trhu, nevidím dôvod na paniku.“

Súhlasí s tým, že sa stretne s delegáciou piatich, ktoré si spomedzi seba vyberú. Poslanci zhromaždenia ich majú priviesť do Oeil de Boeuf. Modlím sa, aby žiadna neskrývala zbraň, ktorú by naša osobná stráž vopred neodhalila.

No len čo delegácia prichádza, začínam mať pocit, že sa máme väčšmi báť tých poslancov. Muž z Arrasu, ktorého Ľudovítovi predstavili ako Maximiliena François Marie Isidora de Robespierre, na prvý pohľad nepozná úsmev. V tvári sa mu zračí bezočivosť potkana a vo vystupovaní a v spôsobe odievania je oveľa prierberčivejší než mnoho dvoranov. Okolo krku a manžiet má naskladané volány snehobielej čipky, bielou mu žiaria aj pančuchy a spony na topánkach má také vyleštené, až sa od nich odráža svetlo sviečok. Kým Robespierre kráča cez širokú zrkadlovú sálu, čierne oči

* „Pokračujte, pane, prosím.“